

OBRAZ 1. SVETOVEJ VOJNY V TVORBE SVETOVEJ LITERATÚRY: H. BARBUSSE, R. ROLLAND, E.M. REMARQUE A E. HEMINGWAY

Svetová literatúra medzi dvoma svetovými vojnami

(1918 – 1945)

- na prelome 19. a 20. storočia vstúpil kapitalizmus do svojho najvyššieho štádia – imperializmu, ktorého vnútorné protirečenia vyústili do prvej svetovej vojny (1914 – 1918), ktorej padli za obeť milióny ľudských životov a nesmierne materiálne i kultúrne hodnoty
- 1. svetová vojna výrazne zasiahla do života ľudí, svoj odraz našla aj v literatúre – vzniklo mnoho diel, v ktorých spisovatelia zobrazili utrpenie vojakov a civilného obyvateľstva
- nútila človeka uvažovať o jej príčinách, o podstate a spôsobe zabrániť jej, spisovatelia odsudzovali vojnu ako nespravodlivú, zobrazovali jej neľudskosť a mnohí z nich sa priamo zúčastnili bojov na fronte
- najväčšou ťarchu vojny niesli európske štáty, a preto sa táto téma prejavila najmä v európskych literatúrach
- väčší význam má próza (poviedky, novely, romány, ...)

Literárny vývoj v Európe medzi dvoma svetovými vojnami

(1918 – 1945)

- po 1918:
 - dvojplárnosť – kapitalizmus, socializmus (Rusko)
 - rozvoj vedy a techniky
 - vznik nových avantgardných smerov
 - umelci vytvárajú národné aj nadnárodné organizácie (⇒ ovplyvňujú sa navzájom)
- 1919:
 - vzniká Spoločnosť národov (má zachovať mier)
 - Mussolini vytvára prvé fašistické spolky (→ 2. svetová vojna)
 - Rusko – občianska vojna (červení – komunisti ↔ bieli – zástancovia cárskeho režimu)
 - vzniká rozhlasová hra, v ktorej sa uplatňuje poézia, próza i dráma a má masový charakter
- 1921 – založenie PEN klubu (⇒ spoznávanie a ovplyvňovanie sa umelcov)
- stratená generácia (hlavne USA) – umelci, ktorí sa nevedia včleniť znova do mierového života

Americká literatúra

Ernest Hemingway

(1899 – 1961)

- román *Zbohom zbraniam* (1929):
 - je autorovým zúčtovaním so skúsenosťou prvej svetovej vojny, jeho jadro je autobiografické
 - romantický príbeh anglickej ošetrovateľky Catheriny Barkleyovej a amerického poručíka Fredericka Henryho
 - ich život najprv skomplikujú vojnové udalosti – Frederik je ranený a po návrate na front sa pri ústupe dostane ako dôstojník „s cudzím prízvukom“ medzi prenasledovaných a spolu s tehotnou Catherin uniká do Švajčiarska
 - tragický koniec – Catherine zomrie pri pôrode a porodí mŕtve dieťa

Francúzska literatúra

Romain Rolland

(1866 – 1944)

- učiteľ hudby na Sorbone
- novela *Peter a Lucia*:
 - novela s protivojnovým protestom a prejavom autorovho odporu proti vojne
 - inšpiráciou k napísaniu tohto diela mu bola skutočná udalosť, keď na Veľký piatok nemecké vojská bombardovali Paríž a medzi obeťami boli aj jeho priatelia
 - hlavným konfliktom v diele je ľudská láska dvoch mladých ľudí proti nezmyselnej vojne
 - dej sa odohráva v Paríži od 30.1.1918 do 29.3.1918 (Veľký piatok)
 - používal polovetné konštrukcie
 - Peter:
 - pochádza z meštianskej rodiny, má o dva roky staršieho brata Filipa (veľmi ho vojna zmenila)
 - jeho rodina má pasívny postoj k vojne, jeho mama ju berie ako povinnosť
 - vzdelanie nejaké má
 - väčší idealista než Lucia, menej duševne vyvinutý
 - Lucia:
 - má iba matku (pracuje v továrni), je chudobná, kvôli peniazom maľuje reprodukcie obrazov a portréty (nie sú príliš dobré, lebo jej chýbajú vedomosti a nástroje a predlohy sú zlé)
 - jej matka čaká dieťa s milencom, kvôli tomu sa cíti podvedená (už nie je na prvom mieste)
 - je duševne vyspelejšia než Peter, lebo bola životom prinútená správať sa samostatne a zarábať si na živobytie ⇒ vidí svet taký aký je
 - správa sa trochu ako Petrova mama
 - Peter sa s Luciou prvýkrát stretnú v metre, potom sa začnú stretávať, pri stretnutiach sa spolu rozprávajú
 - zomierajú v kostole (v rovnaký dátum, ako aj Ježiš)
 - symbol smrti – rusovlasé dievčatko

Henri Barbusse

(1873 – 1935)

- básnik, prozaik, publicista
- vrchol tvorby – protivojnový román *Oheň* (1916):
 - nemá hlavného hrdinu
 - je to denník bojového mužstva s naturalistickými scénami z bojísk prvej svetovej vojny
 - presvedčivo sa mu podarilo vykresliť atmosféru zákopovej vojny a predstaviť reakcie ľudí tvárou v tvár smrti, veľkú pozornosť venoval všedným dňom vojny, náladám i rozhovorom medzi vojakmi
 - vojaci prežívajú pocity sklamaní a rozhorčenia pri stretnutí s naivnými obdivovateľmi vojny
 - vrcholom románu sú drsné bojové scény, obrazy ľudského utrpenia a smrť z fyzického vyčerpania a duševného rozkladu
 - z nich sa rodí túžba vojakov odstrániť vojny, odsúdiť tých, ktorí ich vyvolávajú
 - postupne vojaci strácajú ilúzie o spravodlivej vojne Francúzska
 - ideové vyvrcholenie románu je zároveň vyznaním autora, ktorý sa v mene spolubojovníkov rozhodne organizovať medzinárodnú solidaritu proti vojne

Nemecká literatúra

Erich Maria Remarque

(1898 – 1970)

- nemecko-švajčiarsky prozaik
- pravé meno – Kramer
- novinár ⇒ publicistický štýl v prózach
- predstaviteľ „stratenej“ generácie (nie je Američan ⇒ nemôže byť skutočným predstaviteľom stratenej generácie)
- pred vojnou emigroval do Švajčiarska, neskôr do USA, pretože nesúhlasil s fašistami
- román *Na západe nič nového* (1929):
 - je príbehom autorovej generácie
 - príbeh mladých chlapcov (septimáni), ktorí pod vplyvom sfanatizovaného učiteľa (hovoril im, že vojna nič nie je) odchádzajú do vojny
 - konfrontujú svoje naučené predstavy o živote, potrebe vedomostí, slušnosti, úcte k predstaveným, so skutočnosťou vojny
 - všetkých vojna poznačila, niektorých aj umlčala
 - 7 spolužiaci sú v tej istej jednotke
 - hlavná postava – Paul Bäumer:
 - citlivý chlapec (píše drámu, poéziu)
 - zanecháva doma rodičov a sestru
 - opisuje svoje prvé zážitky s dievčatami
 - na vojne zabil iba raz (najprv typografa zranil a nedokázal mu pomôcť, takže si zaumienil, že napíše jeho manželke a finančne jej to vynahradí, ale na sľub vzápätí zabúda, lebo si musí zachrániť život)
 - objavuje sa tu veľké kamarátstvo medzi spolužiakmi (Kammerich mal nádherné čižmy, keď umieral, dal ich Müllerovi a ten ich zase odkázal Paulovi, ktorý ich veľmi opatroval)
 - Dettering:
 - sedliak, ktorý musel ísť na vojnu
 - stále myslí na ženu, hospodárstvo (dokonca aj zháňa noviny, aby zistil aké je doma počasie a či sa žene teda darí)
 - má kone, odvedú mu ich (kone sú neskôr strašne zranené a on prosí, aby ich zastrelili)
 - na jar dezertuje a je za to popravený
 - Paul zomiera na konci vojny (chytí guľku)
 - autor zobrazuje absurdnosť vojny, preto necháva všetkých svojich hrdinov zomrieť
 - citáty (Paul Bäumer):
 - „Prvý granát, čo vybuchol, trafil naše srdcia. Sme opustení ako deti a skúsení ako starí ľudia, sme suroví, smutní a povrchní, myslím, že sme stratení.“
 - „Hovorte ku mne, prijmite ma, prijmi ty niekdajší život, ty bezstarostný, krásny, prijmi ma späť. Nenachádzam cestu späť, som vydedený.“
 - autor rozpráva jednoducho, vecne, používa bežnú hovorovú reč, nevyhýba sa ani vulgárnym slovám, napäté ovzdušie boja vytvára krátkymi vetami
 - idea – ostré odsúdenie vojny, ktorá ničí všetky hodnoty a je zároveň výsmechom vlastenectva
 - Paul stráca vojnou ilúzie, bojí sa, že ľudia po vojne zostanú bezcitní, nebudú vedieť pracovať, lebo sa naučili narábať iba so zbraňou
- román *Cesta späť* (1931) – voľne nadväzuje na *Na západe nič nového* – zobrazuje Paulových spolubojovníkov, ktorí sa vracajú do mierového života
- román *Čierny obelisk* (1956) – tematika 1. svetovej vojny

Česká literatúra

Jaroslav Hašek

(1883 – 1923)

- najvýstižnejší pohľad na vojnu očami obyčajného človeka
- vrcholom jeho tvorby je nedokončený román *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války* (1923):
 - je satirou na nespravodlivú vojnu, humorom a satirou zobrazil vtedajší život
 - množstvo príbehov podaných hovorovou rečou spája postava, ktorá nemá vo svetovej literatúre obdobu
 - Švejk:
 - heroikomický (hrdinsky smiešny) hrdina
 - plní do bodky presne všetky rozkazy a vychádza z toho v konečnom dôsledku nezmysel ⇒ autor vyjadruje nezmyselnosť 1. svetovej vojny
 - je to dobrosrdečný vojak, miluje svojho panovníka a vlasť a akonáhle sa dozvie o atentáte na nástupníka trónu, je ochotný biť sa za svoju vlasť, aj keď trpí lámkou (niekedy má záchvaty bolesti a môže byť iba na vozíčku)
 - nepochopil ani keď mu niekto poriadne vynadal
 - oficiálne vyhlásený za blba
 - Katz – prvý nadriadený, prehrá Švejka v kartách s nadporučikom Lukášom a je rád, že sa ho zbavil
 - nadporučík Lukáš:
 - Švejkov priamy nadriadený
 - vyhral Švejka v kartách od Katza a odvtedy sa mu nepodarilo zbaviť sa ho
 - veľa behal za dievčatami a vyhľadával radovánky, záletník
 - v podstate dobrý dôstojník, nie je na podriadených hrubý
 - Švejk najprv prekoná hrozbu odsúdenia za velezradu, ktorú si vymyslela horlivá rakúska polícia, svojou ochotou pri vymýšľaní obvinení proti sebe zmätie aj surových policajných lekárov a úradníkov
 - s rovnakou ochotou vstupuje pred odvodovú komisiu a do armády, kde ako vojenský sluha prechádza množstvom situácií
 - odhaľuje sa v nich funkčný, ideový a mravný rozklad rakúskej armády
 - Švejk k tomu prispieva plnením nezmyselných rozkazov, naivným táraním a porovnávaním príbehov z civilného a vojenského života, ktorými odsudzuje nezmyselnosť vojny